

Stota obljetnica Rorschachova testa mrlje od tinte ('Tintenkleckstest')

Krunoslav Matešić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Lučićeva 3, 10000 Zagreb

Ove godine obilježava se 100. obljetnica izdavanja Rorschachova testa mrlje od tinte ("Tintenkleckstest") (Saum-Aldehoff, 2021.). U opisivanjima Testa koja su objavljivana na njemačkom jeziku nazivan je i '*Rorschach-Formdeuteversuch*' ('Rorschachov pokušaj tumačenja oblika') ili jednostavno Rorschachov test.

Postoje brojni biografski članci o ovom švicarskom psihijatru, a smatram da je posebno vrijedno poglavlje u zborniku o Olgi i Hermannu Rorschachu, s podnaslovom 'Neobičan bračni par psihijatara' (Blum i Witschi, 2008.). Uz iscrpne životopise samog Rorschacha i njegove supruge, detaljno je opisan nastanak Rorschachova testa (Signer i Müller, 2008.).

Hermann Rorschach (1878.-1922.) je studirao medicinu u Neuchâtelu, Zürichu i Bernu u Švicarskoj te u Berlinu u Njemačkoj (Rorschach, 2021). Državni ispit položio je 1909. godine. Netom diplomirani liječnik počeo je 1910./1911. provoditi eksperimente koje je osobno nazivao *dijagnosticiranjem pažnje* ('wahrnehmungsdiagnostisches Experiment').

Podražajni predlošci, tj. Rorschachove table nastale su tako da bi umočio pero u tintarnicu, potom ga otrešao na bijeli papir, koji bi zatim presavio i tako je nastala simetrična mrlja od tinte.

Ispitujući djecu što vide u njegovim mrljama, očekivao je opširnije i bogatije fantazi-

je nadarene djece u odnosu na djecu koja su bila procijenjena kao manje nadarena (Blum i Witschi, 2008.).

U Rorschachovim biografijama sustavno se navodi da mu je otac bio učitelj crtanja te da je od malih nogu imao očevu podršku za razvoj svoga likovnog izražavanja. Impresionirale su ga mrlje od tinte tako da je već u osnovnoj školi dobio nadimak 'Kleks' (Mrlja). Kada je trebao odabrati studij, dvojio je između likovne akademije i medicine. Mrlje se danas smatraju izrazom njegove slikarske nadarenosti (Signer i Müller, 2008.).

Između početnih ispitivanja s mrljama i konačnog definiranja Rorschachova testa prošlo je nekoliko godina.

Specijalizirajući psihijatriju slušao je Carla Gustava Junga (1875.-1961.), zahvaljujući kojem je vrlo rano došao u dodir sa psihoanalizom. Čitao je i radove Sigmunda Freuda (1856.-1939.). Godine 1919. postao je potpredsjednikom Švicarskog psihoanalitičkog društva (Salman-Aldehoff, 2021.). Disertaciju je 1914. obranio kod Eugena Bleulera (1857.-1939.).

Od 1913. do 1914. kratko je vrijeme boravio u Moskvi, zajedno s budućom suprugom Olgom Stempelin, koja je bila ruska državljanka. Vrativši se u Švicarsku dobio je mjesto sekundarca u Azilu za njegu Heilund u Herisauu, glavnom gradu kantona Appenzell Ausserrhoden.

Nakon što je švicarski imigrant, psihijatar Szymon Hens doktorirao 1917. s temom *Ispitivanja fantazija s nestrukturiranim mrljama kod školske djece, normalnih odraslih i duševno bolesnih* ('Phantasieprüfungen mit formlosen Klecksen bei Schulkindern, normalen Erwachsenen und Geisteskranken'), Rorschach je 1918. ponovno počeo eksperimentirati s 'kleksografijom' ('mrljografija'), kako je to osobno nazivao. Na kraju je iz kupa brojnih predložaka, nakon sustavnih ispitivanja bolničkog osoblja, učenika i dragovoljaca, uspoređujući njihove odgovore s odgovorima 300 duševnih bolesnika u Herisa-u, izdvojio njih 10, pet crno-bijelih, dvije crne s elementima crvene boje i tri u bojama, koje su postale Rorschachov test. Rorschach bi sudionike svojih ispitivanja, stavljajući pred njih pojedinu tablu, pitao: 'Što bi to moglo biti?' Odgovore je analizirao prema formalnim kriterijima. Ocjenjivao je sagledavaju li se detalji ili cjelina, oblik, boja, pokret, dok sadržajima samih odgovora nije pridavao veću važnost. Pri tome je razvio složeni postupak ocjenjivanja odgovora, a njegovi su sljedbenici u kasnijim analizama sve više uzimali u obzir i sadržaje odgovorâ, povezujući ih s elementima psihoanalitičkih tumačenja.

Pronalaženje izdavača nije bilo jednostavno, a i nakon što ga je našao, dolazilo je do višekratnih odgađanja izdanjâ zbog visokih troškova tiska samih tabli. No, konačno je 10. lipnja 1921. objavljena *Psihodiagnostika* zajedno s mapom Rorschachova testa.¹⁾

Tintenklecksen test bio je brzo prihvaćen u psihijatrijskoj i kliničkopsihološkoj praksi u nizu zemalja, a poseban je *bum* izazvao u SAD-u kao *Rorschach Inkblot Test* (Blum i Witschi, 2008.). Nastale su i različite inačice izvornog oblika koje su napravili Holtzman, Exner i drugi (Hiltmann, 1977.).

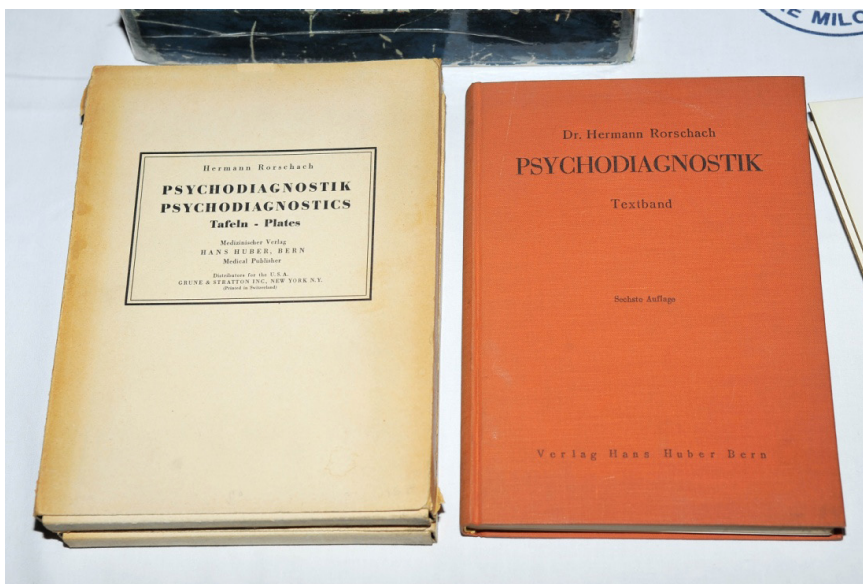
Hermann Rorschach je umro u Herisa-u 1. travnja 1922. od upale potrbušnice, do koje je došlo vrlo vjerojatno zbog upale slijepog crijeva.

Osim Rorschachovih mrlja kreiran je niz drugih projektivnih postupaka. Hiltmann (1977.) ih dijeli na testove oblika (Rorschachove mrlje i varijacije), testove tematskih postupaka (TAT, CAT, SAT, KAT, Rosenzweigov test itd.), testove boja (Lüscherov test i sl.), testove crteža (Crtež čovjeka prema Karen Machover, Warteggov test crteža, Kochov Test stabla), testove igranja i slaganja (Sceno test Gerhilde von Staabs, Lowenfeldov test) te Test izbora i slaganja slika (Szondijev test). No, Rorschachov test mrlja je sigurno najzastupljeniji u kliničkoj praksi. U bibliografskom popisu iz 2015. navedeno je 6.479 radova s temom o Rorschachovim mrljama (Rorschach, Archives... , 2015.).

S obzirom na podijeljene stavove u vezi s ovim psihodijagnostičkim postupkom, koji su uzrokovani njegovim spornim psihometrijskim odlikama, danas pri primjeni Rorschachova testa u slučaju sudskih/forenzičkih vještačenja postoje ne samo prigovori nego i sudska odbacivanja tako nastalih dijagnoza (Hunsley, Lee, Wood, Taylor, 2014.). Navedeni autori u istom poglavlju potpisuju prigovore i brojnim drugim projektivnim tehnikama (Hunsley, Lee, Wood, Taylor, 2014.).

U arhivskom fondu Klinike za psihijatriju KBC-a Sestre milosrdnice u Zagrebu sačuvan je primjerak Rorschachova testa mrlja koji je koristila Jela Muhek Šimunec (Jelena Šimunec-Turdiu) (1915.-2007.), prva klinička psihologinja u Hrvatskoj (Turdiu-Šimunec, 1970., Karlović, Matešić, 2019.).²⁾

Za primjenu Rorschachova testa načelno treba dodatno obrazovanje jer se dosljedno svrstava u skupinu najzahtjevnijih psihodijagnostičkih postupaka. U kategorizaciji Hrvatske psihološke komore to je 'C' skupina PDS-a. U brojnim zemljama postoje nacionalna Rorschachova udruženja, a krovno je *International Rorschach Society*, sa sjedištem u Bernu (History, 2021.).



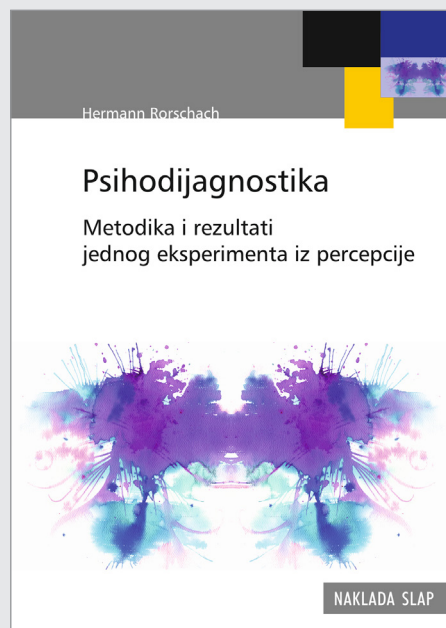
Slika 1. Rorschachov test mrlja koji je primjenjivala Jelena Šimunec-Turdiu.
(Fotoarhiv Naklade Slap)

Hermann Rorschach

Psihodijagnostika, prijevod 11. jubilarnog izdanja

Naklada Slap, 2010.

Naklada Slap je objavila prijevod 11., jubilarnog izdanja Psihodijagnostike, koje je priređeno povodom 70. godišnjice originalnog izdanja (Rorschach, 2010.). Knjiga se nalazi u slobodnoj prodaji, za razliku od samih Tabli, koje se kupuju tek na temelju registracije, čije je preduvjete uvjetovao izdavač Rorschachovih tabli.



Literatura

Hermann Rorschach [Biography] (2021). Dostupno na: <https://biography.yourdictionary.com/hermann-rorschach>

Hiltmann, H. (1977) Kompendium der psychodiagnostischen Tests, 3.neubearbeitete Auflage. Hogrefe AG

Karlović, D. (2017). Prof. dr. Josip Glaser (1897.-1963.), utemeljitelj i prvi predstojnik neuropsihijatrije u Bolnici sestara milosrdnica (1939.-1954.). u J. Glaser: Opća psihopatologija s posebnim osvrtom na krivično pravo, str. 93-151. Klinički bolnički centar Sestre milosrdnice i Naklada Slap.

History (2021). Dostupno na: <https://www.internationalrorschachsociety.com/the-isr/history/>

Karlović, D., Matešić, K. (2019). Jelena Šimunec-Muhek Turdiu – Prvi hrvatski klinički psiholog. Klinička psihologija, 12, (1-2), 83-95. DOI: 10.21465/2019-KP-1-2-0005

Rorschach, H. (2010). Psihodijagnostika. Metodika i rezultati jednog eksperimenta iz percepcije. [prijevod 11. izdanja]. Naklada Slap.

Rorschach Archives Bibliography Books, Articles, Thesis, Dissertations, Congresses, Periodicals Holdings as of November 2015 Dostupno na: https://www.img.unibe.ch/e40446/e617165/e617200/e617204/Rorschach_Bibliography_2015_ger.pdf

Saum-Aldehoff, T. (2021). 1921. Psychologie heute, 48 (7), 8.

Signer, R., Müller, Ch. (2008). Die Entstehungsgeschichte des Rorschach-Tests. u Blum, I,

Witschi, P (Hrsg.). (2008) Helga und Hermann Rorschach – Ein ungewöhnliches Psychiater-Ehepaar. Herisau: Verlag Appenzeller Hefte. Dostupno na: https://www.ar.ch/fileadmin/user_upload/Departement_Bildung_Kultur/Amt_fuer_Kultur/Kantonsbibliothek/pdf_Das_Land_Appenzell/App_b_1760_37.pdf

Šimunec-Turdiu, J. (1970). Dvadeset godina kliničke psihologije u SR Hrvatskoj. Informacije Društva psihologa SR Hrvatske, broj 39.

Bilješke

- 1) Pri objavljivanju Rorschachova testa u Nakladi Ernsta Birchera iz Berna, autoru je pomogao Hans Huber, tadašnji direktor tiskare, koji je 1927. preuzeo poduzeće u likvidaciji i pri tome otkupio prava za Psihodijagnostiku i za sami Test. Hans Huber Verlag se razvio u jednog od najznačajnijih švicarskih izdavača knjiga iz medicine i psihologije, kojeg je 1984. preuzeo Hogrefe Verlag iz Göttingena, zadržavši ime Verlag Hans Huber.
- 2) Jelenu Šimunec-Turdiu je na mjesto kliničkog psihologa zaposlio prof. dr. Josip Glaser (1897.-1963.), koji je 1939. osnovao Neuropsihijatriju u današnjem KBC-u Sestre milosrdnice. Glaser je također specijalizirao kod znamenitog Bleulera, tvorca pojma 'shizofrenija', u današnjoj Sveučilišnoj psihijatrijskoj klinici Burghölzli u Zürichu, doduše, dvadesetak godina nakon Rorschacha (Karlović, 2017.).
- 3) Zahvaljujem kolegi Viktoru Božičeviću na kritičkom čitanju teksta.

Krunoslav Matešić³⁾